

Muhu valla üldplaneeringu eelnõu täiendavad ettepanekud

Järgnevad ettepanekud toetavad Muhu valla ruumilist arengut võttes senisest enam arvesse:

- piirkondlikku eripära,
- kultuuripärandi rolli tähtsustamisest regionaalses arengus,
- ruumilise arengu tänaseid põhimõtteid (inimesekesksus, turvalisus, säästlikus)
- ehituspärandi rolli Muhu valla identiteedi ja maastike kujundamisel ning
- tänaseid keskkonna- ja jätkusuutlikkuse põhimõtteid.

Ehituspärandi väärtuste rõhutamine ei too kaasa erilisi piiranguid, küll aga pöörab tähelepanu selle olulisusele käesoleval hetkel ning soovi säilitada Muhule omaseid väärtusi ja eripära ka tulevastele põlvetele. Ehituspärandi tähtsustamine ei piira kaasaegsete tehnoloogiate ja materjalide kasutust, küll aga eeldab nende sobitamist väärtusliku kultuuripärandiga. Oluline on visuaalne ehk nähtav materjalikasutus (mahud, katused, fassaadid).

Kultuuripärandi peatüki eesmärk on muuta käsitus sisulisemaks ja muhu-keskemaks, vältides registripõhiseid nimekirju ja formaalsusi.

JR K	LK, TEEMA	MUUDATUS	KOMMENTAAR
1	Lk 8 – Muhu saare väärtused	TÄIENDUS: 3. Asustusstruktuur ja külamiljö. Säilinud asustusstruktuur ja taluarhitektuur. Miljöväärus, mille loovad külad koos majade, kiviaedade, teedega, rannaniidud ja kadakased karjamaad. Rehielamud, <u>rohkearvulised kõrvalhooned</u> , majade rookatused, kõrged põlispuid külatee ääres. Laudvooderdus ja muustriliseks värvitud ukсед ja <u>dekoratiivsed väravad</u> . Kitsad ja looklevad teed. Sajandeid samadesse kohtadesse laotud sammaldunud kiviaiad annavad asustusele kindlalt püsivad raamid.	Täiendada kirjeldust „rohkearvulised kõrvalhooned“, kuna Muhu vanemat taluhoonestust ja põliskülasid iseloomustavad just eri funktsiooniga ja erinevatest ajastustest pärinevad kõrvalhooned. Samuti on lisatud mõningad olulised eripärad.
2	Lk 9 - 1.4. ARENGUVISIOON JA RUUMILISE ARENGU VAJADUSED	MUUDATUS: Muhu ajalugu, kombed, geograafiline asend ja eripära on tugevalt mõjutanud saare arengulugu. Kiviaedadega ääristatud külateed ja korrastatud taluaiad annavad tunnistust sellest, et muhulane hoiab ja armastab oma kodu. Külamiljö ei ole täna ehk enam päris sama, mis aastakümnete eest, kuid siiski	Muhu ehituspärandi väärtustele tähelepanu pööramine ja põhjendus. Praeguses üldplaneeringus

		järgitakse esivanemate tarkust ehituseks sobiva puidu valimisel, kaevule õige asukoha kavandamisel jne. <u>TÄIENDADA: Muhus säilinud taluarhitektuur kannab edasi siinse ehituspärandi traditsioone, piirkondlike ehitusmaterjalide väärtusi ja kohalike ehitusmeistrite oskusi, mis on unikaalsed kogu Eesti lõikes. Miljööväärtuse, kohalike eripärade ja traditsioonide ülalhoidmisel, kliima- ja keskkonnamõjude vähendamisel on oluline traditsiooniliste ehitusmaterjalide jätkuv eelistamine, renoveerimise ja ehitusmaterjalide taaskasutamise toetamine.</u> <u>Uusarhitektuur peab toetama ja sobituma ajaloolise keskkonnaga, arvestades piirkondlikke väärtusi ja materjalikasutust. Uusehitised ei tohi domineerida olemasolevate väärtuste üle, vaid pigem kandma edasi piirkonnale omaseid ja traditsioone kaasaegses võtmes.</u>	toodud miljööväärtuslikud külad võiksid olla uues planeeringus samuti välja toodud kui kõrge ehituspärandi kontsentratsiooniga põliskülade ajaloolised keskused, millele tuleks kõrgendatud pöörata. Samuti aitab see kaasa võimalike projektide algatamisele, nt põliskülade kaartide koostamine, viidad vms väärtustamisega seotud tegevused.
3	LK 10 - 2. RUUMILISE ARENGU PÕHIMÕTTED	TÄIENDADA PUNKTE: 2. Maakasutus- ja ehitustegevusel tuleb lähtuda kavandatava ala terviklikkusest - uued hooned peavad sobima ümbruskonda ja harmoneeruma olemasoleva asustuse <u>ja ehituspärandiga</u>. Hoonete rajamisel, laiendamisel, rekonstrueerimisel tuleb tagada nende arhitektuurne ja esteetiline sobivus konkreetsesse piirkonna miljöösse (hoonestuse mahud, üldilme, materjalikasutus, haljastus, piirded jne). 3. Keskenduda olemasolevate ja traditsiooniliste väärtuste, sh loodusväärtuste (nt kaitsealused liigid, pankrannikud, vanad loodusmetsad) <u>ja pärandväärtuste (nt ehituspärand, pärandkultuuriobjektid)</u> säilitamisele ja parandamisele, seda nii asustuse kui majandustegevuse suunamisel ja planeerimisel. 4. Kuna tänapäeval on Muhu peamine loodusvara siinsed maastikud ja avatus, on maakasutuse kavandamise olulisim lähtekoht Muhule iseloomuliku külamiljöö, randade ja	

		pärandkoosluste säilitamine, kus loodus- ja ajalooline <u>ehitus</u> pärand on ühte põimunud, omades seeläbi kõrget esteetilist, kultuuriajaloolist, ökoloogilist ja identiteediväärtust.	
4	LK 11	TÄIENDADA: 10. Metsamajandamisel (raie, hooldus) tuleb tundlike alade (elamud, puhkealad, ühiskondlikud alad) vahetus läheduses muuhulgas arvestada esteetilise elukeskkonna tagamise eesmärgiga. Raied planeerida maastikku sobitatud lankidena, vältides suurte avatud vaadete ja tuulekoridoride tekkimist, et tagada asula või ehitiste kaitse õhusaaste, müra, tugeva tuule või lumetuisu eest või tuleohu vähendamine või metsatulekahju leviku tõkestamine. <u>Metsamajandamisel on oluline arvestada pärandkultuuriobjektidega ning tagada külateede ja radade säilimine ning läbipääs, mis tagaks nende jätkuva kasutamise.</u>	Vana teede võrgustik on väärtuslik nii sotsiaalses mõttes kui ka potentsiaalse turismiattraktsioonina (liikumisradade eelistamine). Metsaga seotud tegevused on potentsiaalne risk vanade teede kadumisele, mistõttu tuleks see eraldi välja tuua.
5	LK 19 5.2.1. ELAMUEHITUS LIIVA KÜLAS KESKUSE MAA-ALAL -	1. Hoonete välisviimistluses tuleb kasutada piirkonnale omaseid ehitusmaterjale. ASENDADA: <u>1. Uute hoonete välisviimistluses lähtuda keskusesse sobivast ja kaasaegset materjalikasutust ning arhitektuurilahendustest. Materjalikasutuses vältida imiteerivate materjalide kasutamist (nt kiviimitatsiooniga plekk)</u>	Erinevalt põlisküladest, ei saa Liiva keskuses rõhutada piirkonnale omast materjalikasutust. Liiva keskuse ehitusmaterjalid pärinevad erinevatest ajastutest, sh suures osas nõukogude perioodist. Liival on niikuinii kõik ehitus DP ga, materjalikasutus kujuneb vastavalt sellele ehk läbi avatud menetluse.
6	LK 20-21 - 5.2.2. ELAMUEHITUS MUJAL VALLA	TÄIENDADA: 1. Uued hooned peavad sobituma visuaalselt ja ruumiliselt ümbruskonna miljöösse <u>nii materjalikasutuse kui ka mahtude osas. Uusehitised ei tohi</u>	Lähtuvalt kompaktsuse rõhutamise ja ajaloolistest traditsioonidest,

	TERRITOORIUMIL	<u>domineerida traditsioonilise ehituspärandi üle.</u> LISADA: <u>Traditsiooniliste materjalide kasutamine väärtustab kohaliku ehituspärandi traditsioone, tagab esteetilise ühtluse ning võimaldab uusarhitektuuri sujuvalt sobitada olemasoleva ehituspärandiga.</u> <u>Traditsioonilised välisviimistumaterjalid on Muhus ümar- ja tahutud palk, paekivi, maakivi, lubikrohv (+lubivärv), betoonkivi ja värvitud laudis. Tulenevalt traditsioonidest on katusekattematerjalidest eelistatud roog, betoonkivi, valtsitud plekk (soodsama lahenduse puhul klassik-profiiliga plekk), asbestivaba eterniit; kõrvalhoonete puhul ka tõrvatud laudkatus. Ehitusmaterjalide puhul vältida imiteerivate materjalide ning silmatorkavalt eristuvate värvilahenduste kasutamist.</u> MUUDATUS: 7. Elamud ja abihooned (v.a korterelamud, garaažid, kuurid, kasvuhooned) tuleb rajada eelistatult viilkatusega (<u>sh kelp- ja poolkelpkatusega</u>). Elamute katusekalle <u>35 kuni 45 kraadi</u>. Erinevus katusekaldes ja -kujus on lubatud, kui hoone sobitub ümbritsevasse keskkonda. <u>Kõrge ehituspärandi kontsentratsiooniga küldes on vallal õigus küsida kolmandate poolte arvamust.</u> LISADA: <u>Kõrge ehituspärandi kontsentratsiooniga põlisküldes projekteerida tehnoseadmed (nt õhk-soojuspumbad, päikesepaneelid) keskkonnaga harmoneerivalt ja võimalikult varjatult (mittenähtavasse kohta).</u>	sest hajakülasid on Muhus ikka äärmiselt vähe (vt ka uus Saare valla üldplaneering). Kompaktsus aitab kaasa ka infra loomisele ja haldamisele, samuti sotsiaalsetele läbikäimistele ja kogukonna tugevdamisele. KATUSEKALDE üldine soovitus ELAMUTE puhul (va Liiva keskuses ehk hajaasutusega aladel ja küldes) peaks traditsioonilisem, erandeid saab põhjendades alati teha. Sarnane on ka kelp- ja viilkatuse nõue Saaremaa valla uues üldplaneeringus. Abihoonetel ei pea kallet määrama, piisab viilkatuse nõudest. Katusekaldel on külamaastikul esteetiliselt äärmiselt suur roll, samuti ei ole keeruline +35 kraadist viilkatust kaasaegses võtmes lahendada.
7	LK 22 - 5.3. ÜHISKONDLIK UD HOONED	TÄIENDADA: <u>Lähtuvalt säästva ehituse põhimõtetest, on ühiskondlike hoonete puhul eelistatud</u>	Ühtlasi annab tänane ja kaasaegne põhimõte

		olemasolevate väärtuslike hoonte kasutuselevõtt ja renoveerimine uusehitiste eelistamise asemel.	võimaluse algatada ja toetada vastavaid projekte.
8	LK 41 - Kultuurilis-ajaloolise väärtusega maastike maakasutustingimused	TÄIENDUSED: 2. Võimaluse korral taastada traditsioonilisi elemente ja maakasutust (kivi- ja lattaiaid, <u>tuulikud</u>, puiesteed, looduslikud niidud, karjatatud metsad jms). 3. Uusi ehitisi ja maakasutust tuleb sobitada vanade ehitustega nii, et need moodustaksid ehitusliku ja visuaalse terviku. Olemasolevatel hoonestatud aladel ehitamisel (sh rekonstrueerimine) tuleb järgida väljakujunenud <u>traditsioonilisi ehitusmahtusid ja välisviimistlusmaterjale ning hoonestuse struktuuri.</u>	Tuulikute rolli maastikuelementidena tuleks esile tuua ja rõhutada. Olemas on ka inventuurid ¹ säilinud tuulikute osas ja ideaalis võiks 2-3 neist kohalike väärtusobjektidena ära määratleda.
9	LK 43 - 6.2.1. RIIKLIKUL TASANDIL KAITSTAVAD KULTUURIMÄLESTISED	TÄIENDADA JA LOETLEDA KÕIGE OLULISEMAD RIIKLIKUD MÄLESTISED: <u>Muhu valla maamärkidena ja turismiobjektidena on kõige olulisemad riiklikud mälestised –Muhu Katariina kirik koos kirikuaia ja pastoraadiga, Kuivastu kõrts ja Muhu maalinna Linnuse külas.</u> Eraldi äramärgimist väärrib kaitsealune Koguva küla kui ilmikas näide Muhu saarele omasest külastruktuurist ja miljööväärtusest. Tegemist on unikaalse, terviklikult säilinud sumbkülaga, talukompleksidega, mis on säilitanud oma vana 19.s. lõpu - 20.s. alguse miljöo koos kiviaedade ja teedevõrguga. LISADA ARHEOLOOGIAPÄRANDIT TOETAV KLAUSEL: <u>Lisaks riiklikul tasandil kaitstavatele mälestistele on Muhus ka terve rida arheoloogilisi mälestisi, mis riikliku kaitse all olevaks mälestiseks kuulutamise menetluse pikkusest tulenevalt on võetud arvele. Samas kehtivad neile riikliku tasandi arheoloogia-mälestistele sarnased kitsendused. Röövdetektorismi kartusest tulenevalt on taoliste mälestiste Muinsuskaitseametis olev</u>	Kommentaar: ajutise kaitse all olevate objektide puhul tuleb erinevate lubade väljastamisel nendega arvestada. Muinsuskaitseamet on valdadele koondamas nn prognoosilade infot, millalgi tuleb järg ka Muhu valla kätte (põliskülad, asulakohad, matmispaigad).

¹ <https://register.muinas.ee/ftp/MKA%20inventeerimine/Saaremaa.Tuulikud.pdf>

		<u>nimekiri mitte avalikustatud, kuid on kättesaadav vallavalitsuses.</u>	

LK 44 - 6.2.2. KOHALIKUL TASANDIL VÄÄRTUSLIK KULTUURIPÄRAND

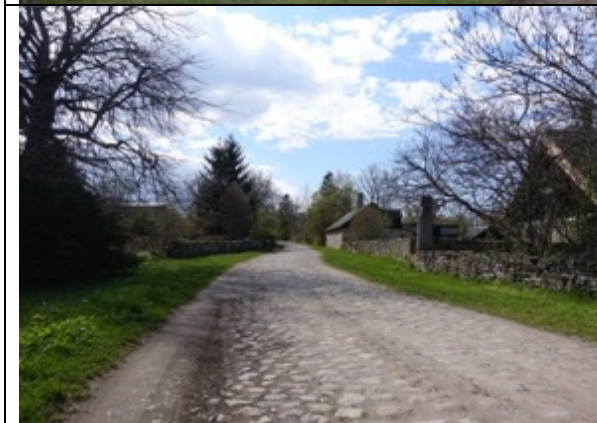
6.2.2.1. Väärtuslikud objektid ja vaatamisväärsused

Lisaks riiklikele mälestistele on Muhus rohkelt ajaloo- ja arhitektuuriobjekte, mille tähtsus saare ajaloo kontekstis on oluline ja väärtustatud. Tegemist on objektidega, millel on kultuuriajalooline, looduslik, esteetiline või identiteediväärtus, mis vajavad säilitamist ja esiletõstmist, sest omavad tähtsust kohalikus kultuurielus ja inimeste mälus.

Valdav osa väärtuslikest objektidest asuvad ajaloolise tuiksoone, Kuivastu-Väikse väina postitee ehk Kuivastu-Kuressaare maantee praegustel ja endistel lõikudel ning vahetusläheduses. Koos maanteeäärsete riiklike mälestistega moodustavad nad Muhu ajaloolise kultuuritee (postitee).

1. Võiküla munakivitee (riiklik mälestis)
2. Kuivastu kõrts (riiklik mälestis) – *märgistus annab võimaluse postitee ja kõrtsikultuuri tutvustamiseks*
3. Kuivastu küla postmaantee paekividest lõik (kohalik vaatamisväärsus)
4. Hellamaa õigeuskirik (ja külakeskus) (kohalikud vaatamisväärsus)
5. Soonda küla munakivitee (riiklik mälestis), *külamiljöö näide, ehituspärandi tutvustus*
6. Perearstikeskus Liiva külas (Eesti XX sajandi väärtusliku arhitektuur register)
7. Muhu Katariina kirik koos kirikuaia, pargi ja pastoraadihoonega - riiklikud mälestised
8. Viira vana tee (külamiljöö, ehituspärand) ja Viira kalmed (Essi mägi) – *staatust vaja täpsustada.*
9. Elamu Viira külas (Eesti XX sajandi väärtusliku arhitektuur register)
10. Piiri magasiait – Muhu maakivi arhitektuuri tutvustav objekt
11. Muhu-Suure vallamaja Piiril (Eesti XX sajandi väärtusliku arhitektuur register)
12. Nautse bussiootepaviljon (Eesti XX sajandi väärtusliku arhitektuur register) – *kasutuselevõtt koostööd maanteeametiga?*
13. Presidendi allee (kohalik looduskaitseobjekt)
14. Muhu maalinn Linnuse külas (riiklik mälestis)
15. Väärtuslikud maastikud (Vaade maalinnale, Nautse-Koguva-Rootsivere)
16. Eemu veski - *ANNAB VÕIMALUSE TUTVUSTADA KUNAGIST TUULIKUKULTUURI*
17. Sõjaohvrite monument (riiklik mälestis)
18. Väikese väina tammi restaureeritud lõik Muhu saare poolses otsas - + *Väikse väina roll ajaloolises kontekstis, alates muinas- ja viikingiajast*
19. Koguva küla, Nautse, Rootsivere – *ehituspärand ja külamiljöö*

Olulisemad objektid Muhu ajaloolise postitee ääres:

Lisaks on väärtuslike objektidena Muhu vallas määratletud:

1. Endine koolimaja Simiste külas (Eesti XX sajandi väärtusliku arhitektuur register)
2. Rinsi õigeusukirik (kohalik vaatamisväärsus)
3. Militaarpärandi objektid: Piiri seniitraketibaas, Võiküla 10" patarei, Võiküla 100 mm patarei

4. Panenase küla pukktuulik (esialgne ettepanek)

5. Võiküla pukktuulik (esialgne ettepanek)

Kasutus- ja ehitustingimused:

- Võimalusel tuleb säilitada/taastada hoonete ja rajatise algne välisilme.
- Tagada nähtavuse ja vaadeldavuse tagamiseks ümbruse heakord ja vaadeldavus.
- Väärtuslikud hooned tuleb hoida kasutuses ning vajadusel leida neile uus kasutusfunktsioon.
- Objektid tuleb varustada viitade ja selgitavate infotahvlitega.
- Oluline on väärtusobjektide hooldamisel, taastamisel ja säilitamisel lähtuda konserveerimise ja restaureerimise heast tavast ning vajadusel kaasata eksperte.
- Militaarobjektidel tagada elementaarne heakord, turvalisus ning märgistada objektid lühikirjeldustega. Objektid säilitada ning võimalusel kasutada piirkonna atraktiivsuse tõstmisel ja ajaloo teadvustamisel.

6.2.2.2. PÄRANDKULTUURIOBJEKTID

Täiendada Muhu-keskse kokkuvõttega:

Kaardirakenduses on ära toodud erinevad Muhu pärandkultuuriobjektid – vanad talukohad, tuulikuasemed, vanad külatänavad, allika ja hiiekohad, endised ühiskondlikud hooned ja mõisahooned, lautrikohad, vanad meremärgid jpm. Jooksvalt on andmebaasi kõigil võimalik täiendada. Inventeeritud-kaardistatud kümnetest või sadadest pärandkultuuriobjektidest eraldi äramärkimist² leidnud:

1. Tammiski nukk
2. Tuhliaugud Kallastel
3. Puka sepapada (Lepiku k)
4. Muhu Suurkaev (Igakülas)
5. Luutse katkumäed (Rootsivere-Nautse)
6. Kiku metsavahikoht
7. Suuremõisa Ränk (endine Hingeküla)
8. Võipea küün

Pärandkultuuriobjektid ei ole seadusega kaitstud, nende säilimine saab tugineda üldise teadlikkuse kasvule ning maaomanike heale tahtele. Objektide kaitseks ja säilimiseks tuleb neid väärtustada, nende paiknemisega arvestada planeerimis- ja ehitustegevuse korral. Ehitustegevuse korral naaberladel tuleb säilitada objekti lähiala maakasutus tulenevalt

² „Hiiumaa ja Saaremaa pärandkultuurist“, 2011.

objekti iseloomust. Pärandkultuuriobjekte tuleks võimalusel integreerida liikumis- ja matkaradadega, väärtustamaks Muhu pärandkultuuri ja selle mitmekesisust.

KOMMENTAAR – oluline on omanike teadlikkus (teavitamine), samuti tasuks kaaluda kohalike väärtusobjektidena kaitse alla võtmist, et tagada nimetatud objektide säilimine ja väärtustamine.

Foto 1 Igaküla kaev ja külasüda, Johannes Pääsuke, 1913

6.2.2.3. LOODUSLIKUD PÜHAPAIGAD

Looduslike pühapaikade all mõistetakse loodusliku välisilmega paiku, mille maa-ala ja objektidega seostub ohverdamisele, palvetamisele, ravimisele või muule usulisele tegevusele viitavaid pärimuslikke, ajaloolisi, arheoloogilisi ja muid andmeid.

Muhu vallast on potentsiaalselt sadakond pühapaika, millest riiklikult kaitstud või üldtuntud on vähesed. Lisaks on enam kui mitukümmend pühapaika hävinud või pole nende asukohad teada. Olulisel kohal Muhu pühapaikade seas on hiie- ja allikakohad, ohvrikivid ja ravimiseks kasutatud moaljakivid. Neist tuntumad:

- Üügu silmaallikas (looduskaitseobjekt, KLO1000425)
- Lõetsa küla ohvrikivi – mualjaste kivi (kultuurimälestis, reg.no 12505)
- Lehtmetsa lõhkine Tondikivi (pärandkultuuriobjekt, 478:KIV:006)
- Pärase küla ohvrikivi (kultuurimälestis, 12516)
- Pärase küla ohvrikivi "Tondikivi" (kultuurimälestis, 12517)
- Mäla küla ohverdamisekoht, hiie- ja allikakohad (kultuurimälestis, 12512)
- Levalõpme ohvrihiis "lienurk", (kultuurimälestis, 12503)
- Raegma küla ohvrikivi (tondiküla), (kultuurimälestis, 12532)
- Aljava küla kultusekivi / ohvrikivi (kultuurimälestis, 12532)
- Paenase küla hiis, hiiekivi ja ohverdamiskoht (kultuurimälestis, 12513)
- Igaküla ohvrikivi (kultuurimälestis, 12514)
- Koguva küla rahvapärimustega seotud kivi, nn patukivi (kultuurimälestis, 12497)
- Koguva küla, Ohvrikivi "Mualjakivi", (kultuurimälestis 12501)
- Igaküla igikivi (pärandkultuuriobjekt, (478:KIV:011))

- Kõinastu Arbu tammik (pärandkultuuriobjekt)

Valla ruumilise arengu üks põhimõtteid on tagada looduslike pühapaikade kaitse. Maakasutust planeeriti viisil, mis tagab looduslike pühapaikade ja nende lähiümbruse maakasutuse säilimise. Elujõuliste põlispuude raiet vältida.

Olulisemad looduslikud pühapaigad on kaardistatud Hiiepaiga kaardirakenduses:

<https://hiitemaja.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=db7d4fe754d245b9ac53f6d9a76e229e>

LK 47 - 6.3. Muhu miljööväärtus ja ehituspärand

Kogu Muhu saar on olemuslikult miljööväärtuslik. Muhu valla miljööväärtuse loovad saarele omane asustusstruktuur ja taluarhitektuur, külad koos majade, kiviaedade ja teedega, rannad ja poollooduslikud maastikud. Siin on loodus ja ajalooline pärand ühte põimunud, omades esteetilist, kultuuriajaloolist, ökoloogilist kui ka identiteediväärtust.

Olulisel kohal miljööväärtuse kujundamisel on põliskülade südamed ja lisaks Koguva külale on kõrgema ehituspärandi kontsentratsiooniga küladeks Nautse, Rootsivere, Igaküla, Paenase, Külasema, Lõetsa (kolme alana), Mõega, Võiküla, Rässa, Soonda, Suuremõisa, Ridasi, Linnuse. Nimetatud külakeskustes tuleks suurat tähelepanu pöörata nii renoveerimisprojektidele, uusehitistele, infrastruktuuri rajamisele kui ka lammutustöödele.

Üle Eesti on rehemajad kõige paremini säilinud Muhus. 1971 oli Muhus 876 taluelamust tervelt 695 ehk 80% rehemajad või nendesarnased koosmajad³. Pilt ei ole oluliselt muutunud ka tänapäeval, sest uusi maju on ehitatud suhteliselt vähe ning vanad taluhooned

³ Saron Juta, Muutunud Muhu elu.- Suitsutare 2. Valitud artikleid 1975-1999. EVM, Tallinn lk 104-146.

on kinnisvaraturul hinnatud objektid. Muhus leidub arvukalt **suuri rehemajasid ja pikkasid aitasid (aidaraidad)**, eripärad seisnevad ka **abihoonete suures arvus, küttesüsteemides, dolomiidist korstnapitsides, triibulistes aidaustes, dekoratiivsetes väravates ning materjalikasutuses**. Muhule on omane nn **must-valge maakiviarhitektuur**, mida ennekõike kasutati kõrvalhoonete puhul, kuid leidus ka maakivist elamuid ja ühiskondlikke hooneid. Muhu ehituspärandis on olulisel kohal **maakivist keldrid**, mis toovad esile meistrite oskused ja kunstimeele. Olulisel kohal saare maastikuelementidena olnud **tuulikud**, millest tänaseks on säilinud vaid üksikud.

Muhu ehituspärandit iseloomustab piirkonnale omaste materjalide kasutus – ümar- ja tahutudpalk, laudisega taluhooned (enimlevinud toonid kollased), paekivi- ja maakivi kasutus, krohvitud pinnad. Ohtralt leidub ka 30ndatel moodi läinud betoonkivi, nii müüriehituses kui ka katusekivina. Katusekatte materjalidest on levinud roog, betoonkivi, laudkatus, valtsitud plekk, eterniitplaadid.

Muhu ehituspärandi mitmekesisus – traditsioonilised mahud, katused ja materjalid:

Miljööväärtuste ja ehituspärandi hoidmine

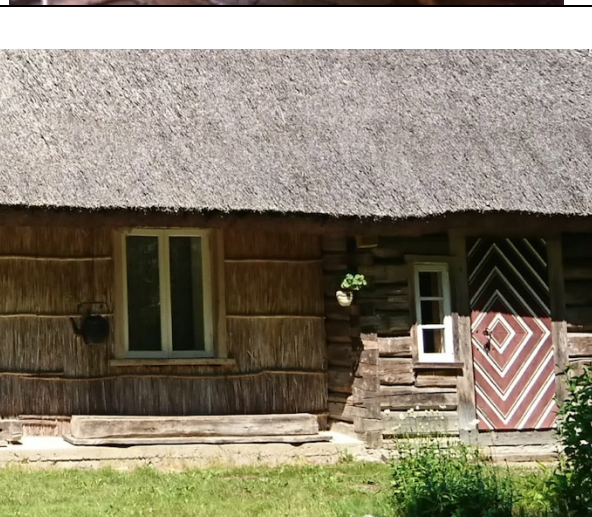
- Miljööväärtuse säilitamiseks on ehitustegevusel vajalik arvestada väljakujunenud ajaloolist asustumust – hoonete, teede, põllu- ja karjamaade omavahelist paigutust ning eelistada Muhule omaseid kompakte asustusstruktuuri traditsioone (valdavalt sumb- ja ridakülad).
- Hoida ja väärtustada Muhu saarele iseloomulike eripärasid – kitsad ja looklevad külateed, kiviaiad koos dekoratiivsete väravatega, ajalooline kõrghaljastus. Ajaloolised külateed on soovituslik korrastada ja taastada (eemaldada võsa, korrastada kiviaiad) ning võimalusel võtta kasutusse jalakäiguteede või matkaradadena. Vanade külatänavate pindamisel tuleb jälgida, et teetammi pideva tõstmise tagajärel ei tekiks kraave tee ja kiviaia vahel.

- Hoonete rajamisel tuleb võtta eelkõige kasutusele endised talukohad, **eelistada elamuehitust ajaloolistes külates ja väljakujunenud infrastruktuuriga paikades.**
- Uute hoonete ehitamisel või olemasolevate laiendamisel ja ümberehitamisel tuleb arvestada külas välja kujunenud miljöoga, sh hoonete arhitektuurse ilmega. Hooned ja rajatised peavad esteetiliselt konkreetse piirkonna arhitektuurse ilme ja miljöoga sobituma (hoonestuse mahud, üldilme, piirkondlik **materjalikasutus**, **iseloomulikke** **võõdilised hoonedetailid**, haljastus, piirded jne).
- **Uusehitised ei tohi domineerida olemasolevate väärtuste üle, vaid pigem kandma edasi piirkonnale omaseid ja väärtuslikke traditsioone kaasaegses võtmes.**
- Hoone ja rajatise sobivust ajaloolisesse külasüdamesse põhjendab taotleja. Muhu vallavalitsusel on õigus nõuda eksperthinnangut kolmandalt osapoolelt hindamaks kavandatavate ehitiste sobivust keskkonda ning vajadusel teha ettepanekuid projekti muutmiseks.
- Oluline on taluarhitektuuri ja ehituspärandi hooldamisel, taastamisel ja säilitamisel lähtuda konserveerimis- ja restaureerimise heast tavast, Muhule iseloomulikest detailidest ja traditsioonidest ning vajadusel kaasata eksperte.
- **Kasutusest välja jäänud taluhoonetele tuleks koos omanikuga leida uus funktsioon või omanik.**
- **Kõrge ehituspärandi kontsentratsiooniga külakeskused tähistada viitade, kaartide ja ehituspärandit, traditsioonilisi ehitusmaterjale ja võtteid tutvustavate infotahvlitega.**

Muhu miljöösse sobituva uusarhitektuuri näiteid:

Muhule omaseid detaile ja miljööd kujundavaid elemente:

Täiendandavad kommentaarid ja soovitused Muhu vallale:

- *Projekteerimistingimuste vormistamisel arvestada ülaltoodud ehituspärandi väärtustega*
- *Arengukavasse lisada võimalusel täiendavad meetmed seoses ehitus- ja kultuuripärandi väärtustamise ja teadlikkuse tõstmise (nt pärandobjektide ja pühapaikade omanikuhoid, kohaliku ehituspärandi traditsioone ja restaureerimisalaseid nõuandeid sisaldava infoteadmiku koostamine)*
- *Võimalusel toetada kultuuripärandialaste tegevuste esiletõstmist – kodulehele ehituspärandi tutvustus, pärandisõbra tunnustamine aasta valla auhindade jagamisel, koostöö tõhustamine erinevate osapoolte vahel (ehitajad-haridusasutused-mäluasutused-majaomanikud) jne.*

P.S. Heakskiidu saamisel vajaksid osad ülaltoodud fotodest ülepildistamist ja asendamist.